

Translation Studies

**INTEGRAREA CONCEPTELOR: UN INSTRUMENT PENTRU
VIITORII TRADUCĂTORI DE POEZIE¹**

**CONCEPTUAL INTEGRATION: A TOOL FOR FUTURE POETRY
TRANSLATORS²**

Delia Georgeta CUPURDIJA
Universitatea din Zagreb, Croația
University of Zagreb, Croatia

e-mail: dsarafie@ffzg.inizg.hr

Abstract

This paper aims to present a theoretical instrument which could help young translators in the difficult task of translating a subtle and complicated art form: poetry. Apart from the linguistic, aesthetic, and sociocultural problems, the translator also faces some other problematic points in translating poetry, namely the lack of a wider context which entangles the interpretation, and the challenges set by the compact and condensed form of a poem. In this paper we attempt to present an approach in teaching translation of poetry by using conceptual integration – a mental activity which refers to a set of cognitive operations for combining words, images, and ideas in a network of “mental spaces” in order to create meaning.

Keywords: poetry; translation strategies; theoretical instrument; conceptual integration.

Introducere

Ca text cultural, opera literară este recunoscută de societate nu doar prin scopurile sale cognitive sau educative, dar mai ales prin scopurile sale estetice. Specificul operei literare este dat de funcția estetică și de cea expresivă, funcții care constituie deopotrivă materialul și spiritualul acesteia, materialul fiind dat de funcția estetică care se manifestă în și prin limbaj – limbajul operei literare fiind conotativ – iar spiritualul este constituit prin funcția expresivă, aceasta fiind centrată pe emițător, permite ca prin ea să fie exprimate sentimentele, stările sau valorile autorului. În comparație cu traducerea altor tipuri de texte, traducerea de opere literare este o sarcină care cere un efort suplimentar, dat fiind că traducătorul ar trebui să încerce, pe cât posibil, să transfere specificul operei literare în limba țintă.

Ca gen literar, poezia are ceva special în comparație cu celelalte genuri. Potrivit lui Newmark (1988, p. 65) într-o poezie, valorile estetice sunt dependente de structura poetică, de sunet și de figurile de stil. Structura poetică include planul poeziei originale în ansamblu, forma și echilibrul propozițiilor individuale ale fiecărui vers. Mijloacele artistic-expresive folosite de poet creează imagini poetice care nu sunt simple creații lingvistice, cuvintele fiind stilizate doar în contextul lor, în raport cu alte cuvinte care le actualizează și le concretizează semnificația

¹ Lucrare prezentată parțial la a XXIII-a ediție a Colocviului Lucian Blaga, Sibiu, octombrie 2021.

² Article History: Received: 02.01.2025. Accepted: 19.03.2025. Published: 15.05.2025. No funding was received either for the research presented in the article or for the creation of the article.

unică în acest caz. Sunetul este creat prin rimă, ritm, asonanță și onomatopee. Altfel spus, poezia este o formă literară în care conținutul și forma sunt indisolubil legate, o combinație inseparabilă de semantică, ritm și sunet și de aceea traducerea poeziei a fost întotdeauna considerată o temă specială în domeniul deja complex al traducerii literare (Ćupurdija, 2021).

Afirmația lui Robert Frost (1961, p. 7) „I like to say, guardedly, that I could define poetry this way: it is that which gets lost out of both prose and verse in translation.” privind traducerea poeziei ar putea fi considerată ca fiind parțial adevărată deoarece orice pereche dată de limbi se poate măsura întrucâtva, ceea ce presupune că conținutul semantic și conceptual al materialului din limba sursă poate fi recreat doar parțial în limba țintă. Chiar dacă traducătorii au cunoștințe lingvistice aprofundate în limba țintă, aceștia nu ar putea crea o replică a textului original.

Abordările mai noi în studiile de traducere a poeziei recunosc că atitudinile similare atitudinii lui Robert Frost față de traducerea poeziei, adică atitudinile care puneau accentul pe intraductibilitatea sa, vizau de fapt imposibilitatea de a transfera pe deplin toate aspectele operei poetice din limba sursă în limba țintă, în cultura și tradiția acesteia. În opinia noastră, traducerea ar trebui să păstreze valoarea și funcția poetică a textului original și, în limba țintă, ar trebui să funcționeze ca formă poetică independentă, fără comentarii sau note de subsol.

Nu există o metodă unică de a traduce o poezie dat fiind că fiecare poezie este o poveste aparte și fiecare traducător are libertatea de a-și defini prioritățile: sonoritate, semantică, rimă, ritm etc. Munca traducătorului este individuală și acesta este pus mereu în situația de a alege, așadar Arie Staal numește pe bună dreptate traducerea poeziei ca fiind arta compromisului:

A translator of poetry discovers quickly that he is on a road with many diverging paths. If he doggedly insists on holding to the main road he soon discovers that it possesses forks and that, like the protagonist in Frost's "The Road Not Taken", he must select one direction or another (Staal, 1990, p. 45).

Traducătorul de poezie trebuie tot timpul să aleagă deoarece acesta se lovește, de obicei, de probleme de natură lingvistică, literară, estetică și socioculturală, susține Wolfram (1982, p. 24-25). În ceea ce privește factorii lingvistici, există aici, după părerea acestuia, două lucruri care trebuie menționate: sintagmele și structura sintactică obscură care poate fi folosită în mod intenționat într-o poezie ca parte a funcției expresive a textului. La probleme literare și estetice autorul include ordinea cuvintelor, figurile de stil, structura poetică, sunetul etc. Problemele socioculturale, susține tot același autor, se referă la expresii care conțin termeni din cele patru mari categorii culturale: idei, ecologie, comportament și produse³. În plus față de aceste probleme, traducătorul de poezie se confruntă cu alte puncte problematice în traducerea poeziei și anume cu faptul că poezia are o formă condensată și compactă, limbajul folosit în poezie se bazează în mare parte pe conotații, nu pe denotații și, nu în ultimul rând, absența unui context mai larg (Ćupurdija, 2021).

Datorită complexității traducerii poeziei, predarea traducerii poeziei pune și ea o serie de probleme. În această lucrare nu se exemplifică modul în care se efectuează traducerea unei poezii, ci se propune un mod în care ar putea fi predată traducerea unei poezii sau cum ar putea fi predată înțelegerea textului în vederea traducerii prin instrumentul teoretic al integrării conceptelor.

2. Integrarea conceptelor

Către ideea de integrare a conceptelor ne duce afirmația lui Bergen:

³ „Ideile” includ termeni care se referă la credință, valori și instituție; „comportamentul” include termeni care se referă la tradiții sau obiceiuri; „produsele” includ termeni din artă, muzică și care se referă la obiecte făcute de mâna omului (artefacte); iar „ecologia” include termeni din floră, faună, relief, tipuri de vânturi și vreme. (Wolfram, 1982, p. 25).

(...) understanding a piece of language is hypothesized to entail performing mental perceptual and motor simulations of its content (...). This implies that the meanings of words and of their grammatical configurations are precisely the contributions those linguistic elements make to the construction of mental simulations (Bergen, 2007, p. 278).

Reprezentanții lingvisticii cognitive G. Lakoff, M. Johnson, G. Fauconnier, M. Turner (Ponomareva, 2015, pp. 520-521) susțin că sistemul nostru conceptual reflectat în imaginea lingvistică a lumii⁴ depinde de experiența noastră fizică și culturală și este direct legat de aceasta. Obiectele și noțiunile lumii exterioare sunt reprezentate în conștiința noastră sub forma unei imagini interioare sau a unui sistem de imagini, mai precis un sistem de semnificații. Anumiți parametri – timp, spațiu, social, cultural, etic etc. – ne pot ajuta să reprezentăm imaginea lingvistică a lumii. În studiul semanticii cuvintelor se poate dezvălui specificul proceselor și modelelor cognitive care participă la formarea unei anumite imagini lingvistice a lumii.

Ideea de integrare a conceptelor nu este una nouă deoarece încă în 1980 George Lakoff și Mark Johnson vorbesc despre Teoria metaforei conceptuale (TMC) în cartea lor *Metaphors We Live By*. Teoria are rădăcini adânci și se bazează pe secole de cercetare care consideră metafora a fi nu doar un instrument ornamental în limbaj, ci un instrument conceptual pentru structurarea, restructurarea și chiar crearea realității. Această teorie a fost explicată și dezvoltată recent în mai multe lucrări ale lui Zoltán Kövecses. Definiția metaforelor conceptuale propusă de către acesta este următoarea: „A conceptual metaphor is understanding one domain of experience (that is typically abstract) in terms of another (that is typically concrete)” (Kövecses, 2016, p. 14). Această definiție conturează metaforele conceptuale atât ca proces, cât și ca produs. Procesul cognitiv de înțelegere a unui domeniu reprezintă aspectul procesual al metaforei, în timp ce modelul conceptual rezultat reprezintă aspectul care trebuie produs.

Lucrarea noastră nu se referă doar la metaforă, de aceea în încercarea de a explica în ce constă instrumentul teoretic al integrării conceptelor ne vom folosi de o altă teorie, mai precis de cea a îmbinării conceptelor, *Conceptual Blending Theory*, care presupune că sensul construirii implică integrarea selectivă sau amestecarea elementelor conceptuale și folosește construirea teoretică a rețelelor de integrare a conceptelor pentru a ține cont de acest proces. Reținem totuși din TCM că procesul cognitiv de înțelegere a unui domeniu reprezintă aspectul procesual, în timp ce modelul conceptual rezultat reprezintă aspectul care trebuie să fie produs.

Îmbinarea conceptelor este definită de Fauconnier și Turner ca operația fundamentală care are loc în timpul proceselor de gândire și care derivă din teoria spațiilor mintale:

Conceptual blending is a basic mental operation that leads to new meaning, global insight, and conceptual compressions useful for memory and manipulation of otherwise diffuse ranges of meaning. (...) The essence of the operation is to construct a partial match between two input mental spaces, to project selectively from those inputs into a novel ‘blended’ mental space, which then dynamically develops emergent structure. (Fauconnier & Turner, 2003, p. 57)

Scopul acestei teorii este acela de a dezvălui regulile și principiile cognitive din spatele construcției de sens a rețelelor prin proiectarea acestora și prin relațiile de proiecție dintre diferitele spații mintale. Tot Fauconnier și Turner definesc spațiile mintale astfel: „Mental spaces are small conceptual packets constructed as we think and talk, for purposes of local understanding and action – they are very partial assemblies containing elements, structured by frames and cognitive models.” (Fauconnier & Turner, 2002, p. 40), cu alte cuvinte acestea sunt

⁴ „In simple terms, the linguistic image of the world is a supra-individual (social) interpretation of reality that exists in the form of a structure of various concepts in the mind and is expressed at various levels of language.” (Skowronek, 2022, p. 19).

concepte îmbrăcate într-o formă lingvistică și construite pe măsură ce gândim și vorbim, cu scopul înțelegerii și acțiunii locale – sunt ansambluri parțiale care conțin elemente și care sunt structurate pe cadre și pe modele cognitive. Ele apar în paralel cu procesul comunicării și conțin elemente care sunt interconectate prin relații diferite. Spațiile mintale în construcția lor folosesc cunoștințe generale și specifice, sunt conectate cu experiențe și cunoștințe schematizate a căror activare le completează structura. Teoria îmbinării conceptelor în cazurile prototip include următoarele elemente: două spații de intrare, un spațiu generic și un spațiu de proiecție. Există, de asemenea, cazuri de îmbinări ale conceptelor mai complexe care includ mai mult de două spații de intrare, dar acestea nu sunt de interes pentru lucrarea noastră. Spațiile de intrare conțin informații de intrare și elementele pe care aceste informații le aduc cu sine. Spațiul generic conține elemente comune cu cele ale spațiilor de intrare și permite conectarea acestora în spațiul de proiecție. În spațiul de proiecție, există elemente din ambele spații de intrare, conectate printr-o interpretare semantică mai mult sau mai puțin individuală a expresiei și a conținutului. Această interpretare este condiționată de diferite influențe: contextul, experiența și cunoașterea individului, completarea inconștientă a structurii conceptuale.

Astfel spus, integrarea conceptelor este o activitate mentală care se referă la un set de operații cognitive pentru combinarea cuvintelor, imaginilor și ideilor într-o rețea de „spații mintale” pentru a crea un sens (Ćupurdija, 2021).

3. Instrumentul teoretic al integrării conceptelor în traducerea poeziei

Când vorbim despre teoria îmbinării conceptelor și legătura ei cu procesul de traducere a poeziei, trebuie menționat că această teorie joacă un rol important în reconstrucția în timp real și înțelegerea sensului iar procesul de traducere a poeziei implică reconstrucția și interpretarea sensului. Pe lângă modelul lingvistic al lumii menționat anterior, există și modelul poetic al lumii ca lume deosebită, complicată și complexă a gândurilor, sentimentelor, emoțiilor și a valorilor spirituale ale unei personalități. Într-un text, cuvântul, ca semn de bază, semn central și semn-cheie al limbajului, a vorbirii și al textului, portretizează și exprimă modele atât ale unei lumi reale, cât și ale unei lumi imaginare, formând astfel un model poetic al lumii caracteristice artistului. În acest model poetic al lumii, poeziile sunt, în felul lor, scoase din context și separate de cadrul spațial și temporal pe care îl găsim în mod normal în textele în proză, ceea ce face mai dificil ca traducătorul (și cititorul) să-și construiască o imagine mentală complexă imperativă traducerii doar pe baza conținutului acestora. La aceasta se adaugă forma condensată și compactă a poeziei și limbajul folosit în poezie care se bazează în mare parte pe conotații, nu pe denotații (Ćupurdija, 2021).

Numeroși autori s-au ocupat în lucrările lor cu analiza procesului de traducere prin teoria îmbinării conceptelor. Nili Mandelblit, de exemplu, subliniază că procesul de traducere constă într-o dublă integrare a conceptelor, adică dezintegrare și integrare.

I will suggest that the translation process first requires a conscious operation of “de-integration” (or “un-packing”) of the source sentence into its conceptual and linguistic input structures, and then a “re-blending” operation of these structures into the target language’s grammatical constructions. Translation “mismatches” result from differences in the grammatical blending operations conventionally employed in each language to communicate the same event structure.” (Mandelblit, 1995, p. 490)

Cu ajutorul acestei afirmații și pe baza teoriei îmbinării conceptelor, instrumentul teoretic al integrării conceptelor poate fi descris astfel: în procesul de conversie a termenilor, există două spații de intrare numite spațiul termenilor originali și spațiul traducătorului. Spațiul original al termenilor afișează reprezentarea gramaticală și structura conceptelor, a termenilor. Spațiul traducătorului este generat de traducător, în acesta există multe alte elemente și aici are

loc localizarea componentelor echivalente. În spațiile de intrare, prin dezintegrare, traducătorul, pentru a ajunge la structura imaginii formată în original, trebuie mai întâi să interpreteze conținutul original, să scoată informațiile din forma lor exterioară, lingvistică, modelând conținutul conceptual obținut în imagini mintale. Semnificația conceptelor este reprezentată, realizată în simulări perceptuale care sunt create dinamic de fiecare dată când este activată o imagine mintală, iar unitățile lingvistice dobândesc sensul respectiv prin activarea într-o manieră specifică a unui simulator reprezentând o entitate sau un domeniu conceptual (Sickinger, 2017, p. 223). Aici, evident, diferiți traducători pot ajunge la simulări diferite bazate pe aceeași limbă sursă, cel puțin la anumite divergențe în privința detaliilor – în funcție de nivelul de imprecizie inherent textului și de diferențele de fond cognitiv ale traducătorilor, ceea ce pare destul de natural de asumat dacă luăm în considerare rolul important al construcției și cel al deducției în interpretarea textului din limba sursă. După dezintegrare, imaginile mintale rezultate din recepția textului în limba sursă nu ar trebui să mai fie legate de formă sau de structura lingvistică⁵, adică acestea se conturează în întregime în cadrul sistemului conceptual. Aceasta este punctul în care poate fi găsit un *tertium comparationis* în scopuri de traducere, care amintește de noțiunea de sens a Danicăi Seleskovitch.⁶ Spațiul generic este stabilit de trăsăturile partajate între termenii originali și spațiul traducătorului și în următoarea etapă, în acest spațiu, această reprezentare a conceptelor, sau simulare activă, este utilizată ca bază asociativă pentru activarea formulărilor potrivite din limba țintă⁷, cu ajutorul cărora traducătorul trebuie să reconstruiască procesul de conectare a conținutului conceptual și lingvistic. În ultima etapă, în spațiul de proiectare, prin procesul de integrare, traducătorul completează această structură a conceptelor obținute cu propriile sale idei și, printr-o formulare adecvată, creează o nouă combinație potrivită pentru limba și cultura țintă (Ćupurdija, 2021). Pe baza unui cadru ca cel stabilit în semantica simulării⁸, am împărțit artificial acest proces în două faze, de fapt este foarte probabil ca acestea să aibă loc în timp real aproape simultan.

a) dezintegrarea conținutului textului original prin interogarea asupra imaginilor mintale pe care poezia le construiește, crearea contextului general al poeziei, formularea de întrebări pentru autor (dacă este posibil), reconceptualizare, modelarea imaginilor individuale din cadrul poeziei într-un întreg închis, încadrarea imaginilor individuale într-un cadru comun, activarea formulărilor potrivite, notarea acestora;

b) integrare prin completarea conținutului conceptual oferit cu propriile idei ale traducătorului, având grijă să nu iasă din cadrul semantic al poeziei și al temei, combinarea structurii conceptelor obținute cu formulări adecvate, crearea unei prime versiuni a traducerii ca bază pentru o a doua versiune mai elaborată. După crearea acesteia, se recomandă discutarea diferitelor aspecte ale poeziei cu un traducător experimentat, redactarea versiunii finale a traducerii (Ćupurdija, 2021).

În mod ideal, rezultatul acestei proceduri duce prin limba țintă înapoi la structura conceptelor originale proiectată de autor. Produsul reușit al unei traduceri este o traducere prin care cititorul își construiește în limba țintă un conținut conceptual și o imagine mintală similară cu cea construită de cititor în limba sursă pe baza formulărilor din textul sursă „a successful production in translation does not rise from correspondence finding of individual words or

⁵ Afirmția este susținută de Lederer „As soon as there is understanding, deverbilization takes place, i.e. most of the words disappear. (...) Psychologists call this ‘mental representation’; ITT (The Interpretive Theory of Translation) could have called it ‘conceptualization’” (Lederer, 2010, p. 175).

⁶ „Sense is a conscious mental representation not to be mistakenly identifies with the specific linguistic meaning of any given language” (Seleskovitch, 1992, p. 3).

⁷ Similar cu ceea ce Barsalou descrie ca simulări care activează “associated words, which are produced in utterances to describe the simulation” (Barsalou, 2012, p. 241).

⁸ „The study of how different aspects of language contribute to the construction of mental imagery, and the corresponding theory of linguistic meaning as linguistic specifications of what and how to stimulate response to language is known as simulation semantics” (Bergen, 2007, p. 277).

sentences, but is procured by means of a mentally formulated image gestalt, an integrated entity of both linguistic organization and visualized scene” (Jiang, 2008, p. 860).

O dilemă în aplicarea acestui instrument teoretic apare legată de separarea expresiei de imagine. Așa cum am menționat deja, în poezie, prin îmbinarea expresiilor și a imaginilor, autorul creează o conexiune originală, iar traducătorul, pentru a o traduce, trebuie mai întâi să o descompună – separă expresiile de imagini – și apoi este necesar să o reasambleze, să o recreeze în limba țintă. În acest punct se pune întrebarea dacă o expresie poate fi separată de o imagine, dat fiind că am menționat deja că legătura dintre formă și conținut în poezie este foarte puternică. Răspunsul la această întrebare ar fi cu siguranță că expresia, cel puțin parțial, nu numai că poate fi și trebuie separată de imagine, deoarece altfel nu am putea reproduce niciodată o operă literară / poetică într-o altă limbă și nu am putea să-i modelăm traducerea, ci am putea să o percepem doar în forma sa originală.

O poezie este „repetabilă” și, prin urmare, traductibilă și pentru a atinge acest scop este necesară recontextualizarea sa (Sickinger, 2017, p. 218). Așa cum am menționat deja, absența unui context mai larg poate îngreuna interpretarea conținutului deoarece contextul în sensul „fundalului” este doar un context necesar, dar nu suficient, pentru sensul unei poezii. Numai contextele suficiente pot crea singularitatea unei poezii, fapt care depășește ceea ce este „repetabil” în sensul său și rezidă, în aceeași măsură, în prezența sa non-semantică. Ceea ce contează pentru interpretare și traducere este adesea contextul invizibil, prezența și presupuziția a ceea ce nu se spune în poezie și dincolo de ceea ce se spune, cu alte cuvinte un context mai larg. Un factor pozitiv al aplicării acestui instrument teoretic al îmbinării conceptelor este că acesta ne incită în prima etapă, cea a dezintegrării, să creăm un context mai larg în scopul recontextualizării. În acest sens ne pot ajuta informații despre autor, în ce perioadă a fost activ, cum și-a trăit viața și cu ce probleme s-a ocupat, cum este opera sa, cui îi este adresată poezia etc., dar, deși nici aceasta nu este o garanție că poezia va fi mai ușor de interpretat, ne poate oferi o viziune mai largă asupra modelului poetic al lumii autorului, ceea ce ne poate ajuta la recontextualizarea poeziei în scopul interpretării.

O problemă care apare în aplicarea acestui instrument teoretic o constituie faptul că procesul de integrare a conținutului conceptual este mult mai complex și mai detaliat decât posibilitățile oferite de formulări și că formularea din limba sursă indică doar punctul de plecare pentru reconstrucția conținutului conceptelor, adică relația dintre concept și expresia lingvistică, rămânând așadar mult loc pentru interpretarea personală⁹ și posibile confuzii apărute prin înțelegerea greșită a unor noțiuni, o problemă mult mai complexă și mai frecventă decât în comunicarea în aceeași limbă în care, de asemenea, pot apărea confuzii în schimbul de gânduri și idei. Acesta este motivul pentru care acest instrument teoretic recomandă ca ultim pas discutarea diferitelor aspecte ale poeziei cu un traducător experimentat.

Dacă este aplicată în mod conștient în traducerea unei poezii, integrarea conceptelor îl poate ajuta pe traducător să pătrundă mai ușor imaginarul poetic, să clarifice ambiguitățile, să desprindă imaginea poetică de figurile de stil pentru a construi un anumit tip de lume imaginară a poeziei originale în care situațiile și îmbinările care în lumea reală pot să nu aibă sens, vor funcționa foarte normal în poezie și vor oferi o imagine semnificativă în traducere. Pentru a atinge acest obiectiv, este necesară o muncă intensă asupra textului, atât asupra celui original, cât și asupra celui tradus, alături de modelarea unei context mai larg al poeziei, traducerea în mai multe etape conștientizate fiind cea mai adecvată așa cum o indică acest instrument teoretic.

Pentru a oferi o idee mai clară asupra modului în care poate fi aplicat instrumentul teoretic al integrării conceptelor în predarea înțelegerii textului în vederea traducerii, vom prezenta și analiza succint cum a fost realizată traducerea poeziei lui Lucian Blaga *Flori de*

⁹ Lederer susține explicit acest lucru „Since sense derives in part from the cognitive inputs of the individual readers or translators, it is to some degree an individual matter; its depth will also vary according to the knowledge and world experience of each individual.” (Lederer, 2010, p. 175).

mac în limbă croată, traducere efectuată de către Kristina Lovrek, studentă la master la Facultatea de Științe Umaniste și Sociale din Zagreb în momentul realizării traducerii. Această traducere a fost făcută pentru a fi prezentată la Colocviul internațional universitar Lucian Blaga, ediția a XXIV-a (format hibrid), Sibiu, 26-29 octombrie 2022.

Procesul de traducere s-a desfășurat astfel: studenta a creat singură o primă versiune. Apoi, a fost rugată de către îndrumătoare¹⁰ să răspundă la o serie de întrebări formulate de aceasta, întrebări care s-au concentrat asupra imaginilor mintale pe care le creează poezia, pe scoaterea informațiilor din forma lor exterioară, lingvistică și care au fost menite să o ghideze pe studentă către interpretarea poeziei. Studenta traducătoare a creat singură o a doua versiune a traducerii. Apoi, cu ajutorul îndrumătoarei, pe baza celei de-a doua versiuni a traducerii, a imaginilor poetice desprinse de studentă pe baza întrebărilor, imaginile individuale din cadrul poeziei au fost încadrate într-un întreg închis, apoi într-un cadru comun. Conținutului conceptual obținut a fost completat cu propriile idei ale traducătoarei. Studenta a combinat singură această structură a conceptelor obținută cu formulări adecvate în limba țintă, alcătuind o nouă versiune. Aceasta, de comun acord cu îndrumătoarea, a fost supusă unei lecturi atente a unei traducătoare experimentate.¹¹ Traducerea a fost supusă procesării finale și a primit o formă finală cu ajutorul sugestiilor și comentariilor traducătorului experimentat.

Mai jos sunt prezentate trei versiuni ale traducerii poeziei „Flori de Mac”: a) reprezintă prima versiune creată de studentă fără dezintegrare, b) versiunea propusă în urma dezintegrării și a integrării conținutului conceptual și c) versiunea finală prezentată la colocviu. Elementele subliniate în versiunile din traducere sunt cele care s-au modificat față de versiunea anterioară, în principal la sugestia traducătoarei sau la propunerea îndrumătoarei sau cea a traducătoarei experimentate (modificările au fost propuse în cazul în care unele segmente au fost traduse literal deoarece imaginea poetică nu a fost desprinsă rămânând ancorată în formă, unele segmente au fost greșit înțelese și astfel au condus la o imagine poetică eronată, sau în cazul unei exprimări insuficient de poetice).

Prima versiune:

FLORI DE MAC	CVJETOVI MAK
În frunza de cucută-amară îmi fluier bucuriile – și-o neînțeleasă teamă de moarte mă pătrunde, cum vă privesc pe malul mării de secară, flori de mac. Aș vrea să vă cuprind, că, nu știi cum, petalele ce le purtați îmi par urzite din spuma roșie a unui cald și-nflăcărat amurg de vară.	U gorkom listu kukute <u>zviždim radosti</u> ¹² – i neshvatljiv strah od smrti me prožima, <u>kako vas na obali mora od raži gledaju</u> ¹³ , cvjetovi maka. Želio bih vas <u>obuhvatiti</u> ¹⁴ , jer, ne znam kako, latice <u>koje</u> ¹⁵ nosite izgledaju <u>skovane</u> ¹⁶ od crvene pjene

¹⁰ Îndrumătoarea a fost autoarea acestei lucrări, Delia Georgeta Căpușdija.

¹¹ Ivana Olujić, conferențiar univ. dr., Catedra de Limbă și Literatură Română, Facultatea de Științe Umaniste și Sociale, Universitatea din Zagreb.

¹² Lipsește din traducere, traducerea pronumelui personal, formă neaccentuată la cazul dativ *îmi*.

¹³ Traducătoarea propune o inversiune *kako vas na obali mora od raži gledaju* deoarece nu înțelege că este vorba de persoana I singular a verbului *a privi* și nu de persoana a III-a plural.

¹⁴ Traducătoarea nu este sigură aici de sensul verbului *a cuprinde*.

¹⁵ Traducătoarea mai propune pronumele relativ *što* [ce], în locul prenumelui relativ *care* [koji]

¹⁶ Traducătoarea propune adjectivul *ozarene* [radiante], adjectivul provenit din verb la participiu *urzit* fiind neînțeles. Apoi înțelege și propune adjectivul *skovane* [forjate; concepute] sau alte două adjective *stvorene*, *načinjene* [create, făcute din].

Aș vrea să vă culeg în brațe feciorelnicul avânt, dar vi-e atât de fragedă podoabă, că nu-ndrăznesc, o, nici la pieptul gândurilor mele să vă strâng. Și-aș vrea să vă strivesc, că sunteți roșii, roșii cum nu au putut să fie pe pământ decât aprinșii, mari stropi de sânge ce-au căzut pe stânci și pe nisip în Ghetsemani de pe fruntea lui Isus, când s-a-ngrozit de moarte. (din vol. <i>Pașii Profetului</i>)	jednog <u>toplog</u>¹⁷ i <u>plamenog</u>¹⁸ ljetnog sumraka. Želio bih vas <u>skupiti</u>¹⁹ u naručje <u>skroman</u> <u>avant</u>²⁰?, ali vam je toliko krhak ukras²¹ da se ne usuđujem, oh, ni na <u>rubu</u> <u>pameti</u>²² ubрати vas. I želio bih vas <u>razgaziti</u>²³, da ste crveni, crveni <u>kakvi ne bi mogli biti na zemlji</u> <u>negoli goruće, velike kapi krvi</u> što su pale na <u>obronke</u>²⁴ <u>i pijesak</u> u Getsemaniju s čela Isusa, <u>kada je bio užasnut od smrti</u>²⁵. (iz knjige <i>Koraci proroka</i>)
--	--

Această versiune reprezintă primul pas în realizarea traducerii, pas care a fost făcut fără dezintegrarea conținutului originalului și, prin urmare, arată cel mai bine greșelile făcute de traducătoare în lupta cu ambiguitățile și cu efortul de a se exprima stilistic cât mai bine în limba țintă. Problemele care apar indică faptul că lumea imaginară a originalului pentru traducătoare rămâne inițial în mare măsură ancorată în formă, ea se blochează atunci când nu găsește formularea adecvată similară formulării din limba sursă, nu reușește să desprindă expresia de forma ei și să compună imagini cu sens, poezia rămâne în afara ei și ea nu o reconstruiește ca interpretare, ci este transmisă doar așa cum pare a fi în original. Toate aceste motive duc la o exprimare oarecum stângace în limba țintă.

Formulările pe care le recunoaștem ca fiind o traducere literală din limba română (*kako vas na obali mora od raži gledaju* [cum vă pe malul mării de secară privesc (ei)], *jednog toplog i plamenog ljetnog sumraka* [unui cald și înfocat amurg de vară], *Kada je bio užasnut smrti* [când a fost îngrozit de către moarte]) indică doar unele puncte care au necesitat muncă suplimentară, deoarece arată un nivel superficial de înțelegere și incapacitatea de a crea o imagine coerentă. În unele cazuri, acest lucru este destul de logic, deoarece adjective precum *urzite* și substantive precum *avânt* nu sunt cuvinte des utilizate și nici întâlnite în manualele disponibile pentru învățarea limbii române, deci semnificația lor rămâne oarecum nepătrunsă studenților care învață limba română în Croația. Alte probleme au apărut din atenția insuficientă acordată faptului că fiecare vers nu reprezintă o unitate în sine, ci mai degrabă că formează un întreg și astfel facilitează înțelegerea materialului aparent vag și, prin urmare, alegerea formulării

¹⁷ Traducătoarea mai propune adjectivul *vruć* [fierbinte] alături de adjectivul *topao* [cald].

¹⁸ Traducătoarea mai propune adjectivele *zanosnog*, *zapaljenog* [încântător, aprins] (despre flăcări) alături de *plamenog* [înfocat].

¹⁹ Traducătoarea nu este sigură de verbul perfectiv ales *skupiti* [a aduna].

²⁰ Traducătoarea nu este sigură dacă înțelege sensul cuvântului, lasă netradus și propune substantivul *nalet* [apariție, sosire, atac în zbor] (despre avioane și alte avioane) și *zanos* [încântare, euforie, entuziasm, absorbție].

²¹ Traducătoarea mai propune alături de *ukras* [ornament] și *ures* [podoabă].

²² Traducătoarea propune *Ni na rubu pameti* [nici măcar la marginea minții] (traducere mot-à-mot) și mai propune *mojih misli* [gândurilor mele].

²³ Nefiind sigură că sensul lui *raziti* [prin călcare în picioare a face o movilă sau grămadă să devină egal cu o bază mai largă și să dispară, să niveleze] este cel care creează imaginea căutată, traducătoarea propune *pregaziti* [a pași peste ceva], sau *zgnjeciti* [a zdrobi, a strivi].

²⁴ Traducătoarea propune *obronke* [versanți] și mai propune *stijene* [stânci], *litice* [stânci înalte abrupte], *kamen* [piatră].

²⁵ Traducătoarea propune *Kada se bio užasnut smrti* [când a fost îngrozit de către moarte], sau *kada se zaprepastio smrti* [când s-a speriat de moarte].

adecvate în limba țintă. Locul care indică fără echivoc lipsa de înțelegere și incapacitatea de a-și forma o imagine mintală coerentă este prima propunere de traducere a versului *feciorelnicul avânt* [*skoroman avant*] tradus parțial, adjectivul substantivizat *feciorelnicul* fiind tradus printr-un adjectiv calificativ *skoroman* [*modest*] substantivul *avânt* fiind copiat ca atare, studenta mai oferă alte două sinonime marcate cu semne de întrebare, și anume substantivul *nalet* [apariție, sosire, atac în zbor] (despre avioane și alte aeronave) și substantivul *zanos* [încântare, euforie, entuziasm, absorbție], ceea ce ne arată că nu a reușit să încorporeze versurile în interpretarea poeziei, că nu a găsit sensul potrivit. Una dintre dificultățile pe care le întâmpină studenții croați, și anume faptul că unele verbe au o formă identică pentru persoana I singular și persoana a III-a plural, iese în prim-plan aici deoarece traducătoarea ignoră contextul mai larg al poeziei, pentru traducerea versului cum *vă privesc pe malul mării de secară* propune o topică diferită *kako vas na obali mora od raži gledaju*²⁶ [cum vă pe coasta mării de secară privesc] deoarece nu înțelege că este vorba de persoana I singular a verbului *a privi* și nu de persoana a III-a plural, legând acest verb de următorul vers *flori de mac*.

Este clar că, în marea majoritate a cazurilor, faptul că originalul nu este perceput ca fiind o sumă de imagini mintale individuale legate într-un tot, duce la probleme în încercarea de transpunere a acestora în limba țintă.

Versiunea b)

Comparând versiunile din traducerea a) și b), observăm anumite modificări semnificative. În formularea variantei b) *Želio bih vas zagrliti* [aș vrea să vă îmbrățișez], studenta a completat conținutul conceptual al imaginii mintale cu propria sa idee, înlocuind verbul cu sensuri multiple *obuhvatiti* cu verbul perfectiv cu un singur sens *zagrliti*, găsind astfel o formulare adecvată care redă imaginea din limba sursă.

Formularea din versiunea b) *nekog toplog i žarkog ljetnog sumraka* în versiunea a) *jednog toplog i plamenog ljetnog sumraka* (traducerea versului *a unui cald și-nflăcărat amurg de vară*) indică în versiunea a) o abordare școlară a structurii originale, studenta echivalând articolul nedefinit la G *unui* prin echivalentul *jedan* [unu] (numeral cardinal) în limba croată, aceasta neavând articole. După modelarea imaginii, studenta îl înlocuiește prin *nekog* – adjectiv nedeterminat. Tot din pricina unei abordări școlare, căutând un echivalent pentru adjectivul din limba română *înflăcărat* folosește un adjectiv în limba croată derivat al substantivului *plamen* [flacăra] – *plamenog*. Integrarea imaginii mintale o conduce la alegerea unui adjectiv folosit adesea pentru culori *žarkog* [aprins] (despre culori de exemplu: roșu aprins), care este format prin derivație de la cuvântul *žar* [jar] și care redă mult mai bine imaginea din limba română.

FLORI DE MAC	CVJETOVI MAKI
În frunza de cucută-amară îmi fluier bucuriile – și-o neînțeleasă teamă de moarte mă pătrunde, cum vă privesc pe malul mării de secară, flori de mac. Aș vrea să vă cuprind, că, nu știu cum, petalele ce le purtați îmi par urzite din spuma roșie a unui cald și-nflăcărat amurg de vară. Aș vrea să vă culeg în brațe	U gorkom listu kukute zviždim si radosti – i neshvatljiv strah od smrti me prožima, kako vas gledam na obali mora od raži, cvjetovi maka. Želio bih vas zagrliti, jer, ne znam kako, <u>latice što nosite</u> izgledaju istkane od crvene pjene nekog toplog i žarkog ljetnog sumraka. <u>Želio bih prikupiti u naručje vaš</u>

²⁶ Verbul *gledati* [a se uita la, a privi], *on gleda* [el privește] dar *oni gledaju* [ei privesc]

feciorelnicul avânt, dar vi-e atât de fragedă podoabă, că nu-ndrăznesc, o, nici la pieptul gândurilor mele să vă strâng. Și-aș vrea să vă strivesc, că sunteți roșii, roșii cum nu au putut să fie pe pământ decât aprinșii, mari stropi de sânge ce-au căzut pe stânci și pe nisip în Ghetsemani de pe fruntea lui Isus, când s-a-ngrozit de moarte. (din vol. Pașii profetului)	djevičanski nalet, <u>ali vam je tako krhak ures</u> da se ne usudim, oh, ni u naručju <u>mojih</u> misli <u>zagrliti</u> vas. I želio bih vas zgnječiti, jer ste crveni, crveni tako nestvarni kao što su bile na zemlji samo žarke, velike kapi krvi što su pale na <u>obronke</u> i na pijesak u Getsemaniju <u>s čela</u> <u>Isusa</u>, kada se zgrozio smrti. (iz knjige Koraci proroka)
--	--

În versiunea a), studenta a tradus adjectivul provenit din participiu *urzite* prin adjectivul verbal pasiv²⁷ construit de la verbul *ozariti*, și anume *ozarene* [radiante], *urzit* nu a fost înțeles. Apoi înțelege și propune *skovane* [forjate; concepute] sau *stvorene, načinjene* [create, făcute], două adjective cu un înțeles mai larg. Imaginea mintală conturându-se în această fază, studenta înlocuiește deja în versiunea a) adjectivul *ozarene* [radiante] cu adjectivul *skovane* [forjate] apoi în versiunea a) îl înlocuiește cu adjectivul *istkane* [țesute] găsind așadar modul de a reda aceeași imagine mintală fără a ieși din cadrul poeziei.

Faptul deja menționat că topica aparte face uneori dificilă conectarea versurilor într-un întreg, desigur, aduce cu sine problema interpretării și traducerii unor versuri. Observăm un astfel de caz în variantele de traducere ale versurilor *că nu-ndrăznesc, o, nici la pieptul gândurilor mele / să vă strâng*. Traducerea versurilor în versiunea a) *da se ne usudujem, oh, ni na rubu pameti / ubrati vas* [că nu îndrăznesc, o, nici măcar la marginea minții mele]²⁸ (*na rubu pameti* această expresie idiomatice însemnând de fapt *nici nu-mi trece prin cap*) deși este corectată printr-o variantă mai adecvată a imaginii poetice în versiunea b) *da se ne usudim, oh, ni u naručju mojih misli / zagrliti vas* [că nu îndrăznesc, o, nici în îmbrățișarea gândurilor mele/să vă îmbrățișez] arată că topica din limba română îngreunează observarea expresiei *a strânge la piept* și imitarea acestei topici în limba țintă face ca să treacă neobservat în limba croată folosirea inadecvată aici a lui *zagrliti* [a strânge în brațe], făcând ca prezența lui *u naručju* [în brațe] să transforme această traducere într-o expresie care este pleonastică. Verbul perfectiv *zagrliti* va fi înlocuit cu verbul cu sensuri multiple *stisnuti* [a strânge / a apăsa prin strângere / a strânge puternic pe cineva în brațe etc.] în versiunea c) și verbul imperfectiv *usudivati se* a fost deja înlocuit în această versiune cu verbul perfectiv *usuditi se*.

Neglijarea menționată anterior a întregului sens în detrimentul versului individual este vizibilă în versurile *că sunteți roșii, roșii / cum nu au putut să fie pe pământ / decât aprinșii, mari stropi de sânge / ce-au căzut / pe stânci*, versuri care au fost traduse în prima versiune ca versuri individuale și nu ca parte a unei imagini mintale, duc la o traducere neadecvată și incoerentă *da ste crveni, crveni kakvi ne bi mogli biti na zemlji negoli goruće, velike kapi krvi što su pale na obronke* [căci sunteți roșii, roșii cu n-ar putea fi pe pământ decât înfierbântații, mari stropi de sânge ce au căzut pe versanți]. După dezintegrare, imaginea mintală se conturează și în versiunea b) este redată această imagine în limba țintă *jer ste crveni, crveni / tako nestvarni kao što su bile na zemlji / samo žarke, velike kapi krvi*, imagine care se deprinde

²⁷ Adjectivul verbal pasiv (*glagolski pridjev trpnji*) se formează din rădăcina infinitivului (sau mai rar din rădăcina prezentului) și sufixele: -n, -na, -no, -ni, -ne, -na; -en, -ena, -eno, -eni, -ene, -ena.

²⁸ Traducere cuvânt cu cuvânt.

din versurile *că sunteți roșii, roșii / atât de ireali cum au fost pe pământ / doar aprinșii, mari stropi de sânge / ce-au căzut* deși exprimarea este încă anevoioasă în limba țintă.

Putem spune că versiunea b) prezintă o conexiune mai bună a elementelor în cadrul întregului, un grad mai mare de filtrare a conținutului și atmosferei poeziei prin propria înțelegere. Prin aceasta, nu ne referim la explicarea poeziei, ci la modelarea traducerii ca pe o fotografie a originalului printr-o lentilă care schimbă oarecum nuanțele înțelegerii inițiale. Versiunea b) prezintă o dezintegrare profundă a conținutului original și o integrare a conținutului conceptual obținut, fiind evidentă o completare a informațiilor prin experiențe proprii și prin cunoștințe schematizate.

Versiunea c)

Versiunea finală este, în mod logic, cea mai elaborată dintre toate cele trei versiuni: traducerea ne oferă același grad de simbolism ca și originalul, dar acum se pare că elementele se încadrează mai bine unele în altele, iar poezia „curge” mai bine și pare mai rotunjită. Anumite elemente din versiunea b) își modifică forma lingvistică, ceea ce modifică și imaginea mintală evocată de expresia folosită. Astfel, de exemplu, versul *zviždim svoje radosti – i neshvatljiv strah* [fluier bucuriile mele], a fost adaptat mai bine limbii țintă, deoarece în formularea *zviždim si radosti, si* [îmi] a fost înlocuit cu pronumele reflexiv-posesiv *svoj*, o formă mai adaptată naturaleței limbii croate, ceea ce face ca acest vers să iasă mai puțin în evidență și astfel este mai asemănător cu versul original, care, de asemenea, curge în mod natural.

FLORI DE MAC	CVJETOVI MAKI
În frunza de cucută-amară îmi fluier bucuriile – și-o neînțeleasă teamă de moarte mă pătrunde, cum vă privesc pe malul mării de secară, flori de mac. Aș vrea să vă cuprind, că, nu știu cum, petalele ce le purtați îmi par urzite din spuma roșie a unui cald și-nflăcărat amurg de vară. Aș vrea să vă culeg în brațe feciorelnicul avânt, dar vi-e atât de fragedă podoabă, că nu-ndrăznesc, o, nici la pieptul gândurilor mele să vă strâng. Și-aș vrea să vă strivesc, că sunteți roșii, roșii cum nu au putut să fie pe pământ decât aprinșii, mari stropi de sânge ce-au căzut pe stânci și pe nisip în Ghetsemani de pe fruntea lui Isus, când s-a-ngrozit de moarte. (din vol. Pașii profetului)	U gorkom listu kukute zviždim svoje radosti – i neshvatljiv strah od smrti me prožima, kako vas gledam na obali mora od raži, cvjetovi maka. Želio bih vas zagrliti, jer, ne znam kako, latice što ih nosite izgledaju istkane od crvene pjene nekog toplog i žarkog ljetnog sumraka. Htio bih prikupiti u naručje vaš djevičanski uzlet, ali tako je krhak vaš ures da se ne usudim, oh, ni u naručju svojih misli stisnuti vas. A želio bih vas zgnječiti, jer ste crveni, crveni kako su na zemlji mogle biti tek žarke, velike kapi krvi što su pale na stijene i na pijesak u Getsemaniju s Isusova čela, kada se zgrozio smrti. (iz knjige Koraci proroka)

Motivul schimbării formulării din versiunea b) *ali vam je tako krhak ures* [dar vouă (vi-)e atât de fragedă podoabă] devenit în versiunea finală *ali tako je krhak vaš ures* [dar e atât de fragedă a voastră podoabă] rezidă, din nou, în legătura dintre imagini și versuri: în textul sursă antepunerea cliticului de dativ combinat cu persoana a III-a a verbului a fi, modul indicativ, timpul prezent *vi-e* scoate în evidență noțiunea de posesie, așadar, în traducere s-a ales o formulare mai adecvată în care s-a folosit un pronume posesiv²⁹ *vaš* care poate scoate în evidență același lucru, dând versului o anumită suplețe.

În versiunea c), versurile *cum nu au putut să fie pe pământ / decât aprinșii, mari stropi de sânge* se conturează mult mai bine *kako su na zemlji mogle biti / tek žarke, velike kapi krvi* [cum au putut să fie pe pământ / doar aprinșii, mari stropi de sânge], dat fiind că prima variantă de traducere printr-o structură cu o negație este înlocuită cu o structură la afirmativ. Traducerea acestor versuri a reprezentat în mod clar o problemă, dar este dificil de determinat dacă a fost vorba de o problemă la nivelul dezintegrării, adică al interpretării originalului și al organizării acestuia în imagini poetice, sau la nivelul integrării, adică încadrarea conținutului conceptual în posibilitățile expresive ale limbii țintă. Din diferitele variante de traducere, concluzionăm că a existat o problemă atât la nivelul dezintegrării acestor versuri, cât și la nivelul integrării acestora, mai precis versiunea de traducere a) reprezintă o traducere greșită, deci logic ar fi să concluzionăm că a existat o problemă în interpretarea originalului, în timp ce în varianta b) apare o problemă la nivelul integrării, adică nu este găsit modul de a reda în mod adecvat în traducere aceeași imagine poetică ca cea din original. În varianta b) prin schimbarea verbului de la negativ la afirmativ, traducerea devine corectă, dar tot nu este potrivită pentru contextul poetic al poeziei, în timp ce versiunea c) este cea mai clară din punct de vedere al conținutului, adică cea mai apropiată de conținutul originalului.

Concluzie

Traducerea poeziei este o sarcină extrem de solicitantă, nu numai pentru că poezia este o combinație inseparabilă de semantică, ritm și sunet, ci și pentru că apare în afara unui context specific și cere cititorului / traducătorului să-l modeleze el însuși. Acesta din urmă este factorul datorită căruia fiecare trăiește poezia în felul său și unul dintre factorii din cauza căruia traducerea poeziei este în principiu mai dificilă decât traducerea operelor în proză. Lucrarea noastră demonstrează că predarea înțelegerii textului în vederea traducerii poate fi facilitată prin aplicarea instrumentului teoretic al îmbinării conceptelor. În prima fază, în calitate de destinatari ai limbii sursă, li se indică studenților care învață arta traducerii să dezintegreze sensul codificat în limba sursă în suprafața lingvistică, apoi aceștia actualizează, sau refac acest sens în forma unei simulări mintale – crearea unor imagini mintale ca bază pentru modelarea traducerii poeziei în limba țintă. În această etapă, viitorii traducători trebuie să lucreze în mod activ asupra textului pentru a înțelege natura și relațiile conexiunilor sale transversale. Presupunem că, după dezintegrare, imaginile mintale rezultate din receptarea textului în limba sursă nu mai sunt legate de formă sau de structura lingvistică, adică se conturează în întregime în cadrul sistemului conceptelor. Apoi, această reprezentare a conceptelor sau simulare activă este utilizată ca bază asociativă pentru activarea formulărilor potrivite în limba țintă. În ce-a de-a doua fază, cea a integrării, studenților le revine sarcina de a completa conținutul conceptual oferit de textul original cu propriile lor idei, fără a ieși din cadrul semantic al poeziei și al temei. În pasul următor, această reprezentare a conceptelor obținute, adică acest set de imagini mintale reunite într-un tot, este redată printr-o selecție a unora dintre formulările adecvate activate, realizându-se o primă versiune a traducerii. Pe baza acesteia, se va realiza o a doua versiune, mai elaborată, apoi se recomandă ca studenții care învață arta traducerii să

²⁹ În limba croată adjectivele pronominale posesive sunt clasificate ca pronume posesive.

discute diferitele aspecte ale poeziei cu un traducător experimentat, pentru a înțelege mai bine textul din limba-sursă și pentru a redacta versiunea finală a traducerii. Prin traducerea unei poezii în mai multe etape cu ajutorul acestui instrument teoretic, viitorii traducători își pot construi treptat propria lume a poeziei originare, apoi, prin variante lingvistice și prozodice elaborate progresiv, pot reuși să obțină o traducere mai reușită.

Referințe:

- Barsalou, L. W. (2012). The human conceptual system. In M. J. Spivey, K. McRae & M. F. Joannis (Eds.), *The Cambridge handbook of psycholinguistics* (pp. 239–258). New York: Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139029377.017>
- Bergen, B. (2005). Mental simulation in literal and figurative language understanding. In S. Coulson & B. Lewandowska-Tomaszczyk (Eds.), *The literal and nonliteral in language and thought* (pp. 255–280). New York: Peter Lang.
- Bergen, K. B. (2007). Experimental methods for simulation semantics. In M. Gonzalez-Marquez, I. Mittelberg, S. Coulson & M. J. Spivey (Eds.), *Methods in cognitive linguistics* (pp. 277–301). Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. DOI: <https://doi.org/10.1075/hcp.18.19ber>
- Ćupurdija, D.G. (2021, October 27–30). *Integrarea conceptuală – un instrument pentru viitori traducători de poezie* [Conference presentation]. Colocviul Internațional Universitar „Lucian Blaga”, Ediția a XXIII-a (online). Sibiu, Romania. URL: https://conferences.ulbsibiu.ro/lucianblagacolloquium/?page_id=329, accesat la 22.08.2024.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The way we think and the mind's hidden complexities*. New York: Basic Books.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2003). Conceptual blending, form and meaning. *Recherches en Communication*, 19(19), 57-86. DOI: <https://doi.org/10.14428/rec.v19i19.48413>
- Frost, R. (1961). *Conversations on the craft of poetry*. New York: Holt, Rinehart, and Winston.
- Jiang, Q. (2008). Aesthetic progression in literary translation. *Meta Journal des Traducteurs*, 53(4), 860–871. DOI: <https://doi.org/10.7202/019651ar>
- Kövecses, Z. (2016). Conceptual metaphor theory. In E. Semino & Z. Demjén (Eds.), *The Routledge handbook of metaphor and language* (pp. 13–27). London: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315672953>
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Leaderer, M. (2010). *Interpretative approach*. In Y. Gambier & L. Van Doorslaer (Eds.), *Handbook of translation studies* (pp.173–179). Philadelphia: John Benjamin Publishing Company. DOI: <https://doi.org/10.1075/hts.1.int3>
- Mandelblit, N. (1995). The cognitive view of metaphor and its implication for translation theory. In M. Thelen (Ed.), *Translation and meaning* (vol. 3, pp. 483–495). The Netherlands: Hogeschool Maastricht.
- Newmark, P. (1988) *Textbook of translation*. Oxford: Pergamon Press.

- Ponomareva, O. B. (2015). Conceptual integration in the poetic text. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 200, 520 – 525. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.08.012>
- Seleskovitch, D. (1992). Technical and literary translation: A unifying view. *Expanding Horizons, Proceedings of the Twelfth National Convention of the Registry of Interpreters of the Deaf*, 1–13. Silver Spring MD: RID.
- Sickinger, P. (2017). Aiming for cognitive equivalence – mental models as a tertium comparationis for translation and empirical semantics. *Research in Language*, 15(2), 213–236. DOI: <https://doi.org/10.1515/rela-2017-0013>
- Skowronek, B. (2022). The linguistic image of the world. *The magazine of the PAS*, 4(76), 18–20. DOI: <https://doi.org/10.24425/academiaPAS.2022.144673>
- Staal, A. (1990). Translation: The art of compromise. *Canadian Journal of Netherlandic Studies*, XI, 45–47. URL: https://caans-acaen.ca/Journal/issues_online/Issue_XI_i_1990/STAAL-TranslationTheArtOfCompromise.pdf, accesat la 16.07.2024.
- Wilss, W. (1990). Cognitive aspects of the translation process (R. C. Norton, trans.). *Language and Communication*, 10(1), 19–36. DOI: [https://doi.org/10.1016/0271-5309\(90\)90021-3](https://doi.org/10.1016/0271-5309(90)90021-3)